

Sociaal en Cultureel Planbureau

Kwetsbaar alleen

**De toename van het aantal kwetsbare
alleenwonende ouderen tot 2030**

Kwetsbaar alleen

De toename van het aantal kwetsbare alleenwonende
ouderen tot 2030

Cretien van Campen
m.m.v. Maaïke den Draak en Michiel Ras

Sociaal en Cultureel Planbureau,
Den Haag, juli 2011

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het Bureau verricht zijn taak in het bijzonder waar problemen in het geding zijn die het beleid van meer dan één departement raken. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het Bureau te voeren beleid. Omtrent de hoofdzaken van dit beleid treedt de minister in overleg met de minister van Algemene Zaken, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, van Financiën, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Economische Zaken, van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2011

Zet- en binnenwerk: Textcetera, Den Haag

Figuren: Mantext, Moerkapelle

ISBN 978 90 377 0578 2

NUR 740

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.repro-recht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Sociaal en Cultureel Planbureau

Parnassusplein 5

2511 VX Den Haag

Telefoon (070) 340 70 00

Fax (070) 340 70 44

Website: www.scp.nl

E-mail: info@scp.nl

De auteurs van SCP-publicaties zijn per e-mail te benaderen via de website. Daar kunt u zich ook kosteloos abonneren op elektronische attendering bij het verschijnen van nieuwe uitgaven.

Kwetsbaar alleen

De toename van het aantal kwetsbare alleenwonende ouderen tot 2030

Het aantal kwetsbare ouderen neemt toe met ongeveer 300.000 personen van bijna 700.000 in 2010 tot ruim een miljoen personen in 2030, volgens de ramingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Van Campen 2011). In de studie naar kwetsbare ouderen bleek het alleen wonen een belangrijk aspect van kwetsbaarheid. Daarom is besloten om de toename van alleenwonende kwetsbare ouderen nader te onderzoeken. De hier gepresenteerde cijfers zijn nieuw en vormen daarmee een aanvulling op de SCP-publicatie *Kwetsbare ouderen*.¹

We definiëren kwetsbaarheid bij ouderen als een proces van het opeenstapelen van lichamelijke, psychische en/of sociale tekorten in het functioneren. Deze opeenstapeling vergroot de kans op negatieve gezondheidsuitkomsten (functiebeperkingen, opname, of zelfs overlijden). Het begrip kwetsbaarheid is gemeten met behulp van een benadering van de Tilburg Frailty Indicator (TFI). De TFI bevat 15 vragen over lichamelijke, psychische en sociale problemen. Scoort men bij 5 of meer vragen een probleem, dan behoort men tot de groep kwetsbaren.

We baseren onze informatie over ouderen op een gecombineerd enquête-onderzoek (AVO/OII, beide van het SCP) waar zowel zelfstandig wonende ouderen als ouderen in instellingen aan deelnamen. Dit gecombineerde bestand geeft een representatief beeld van personen van 65 jaar en ouder in Nederland. Ook geeft het, door gebruik te maken van prognoses van onder meer het CBS, een beeld van de toekomstige ouderen in de periode 2010-2030.

Ouderen wonen in uiteenlopende leefvormen en huishoudenvormen. In deze publicatie onderscheiden we drie hoofdcategorieën die elkaar vrijwel uitsluiten:

- Samenwonend: personen die gehuwd of ongehuwd samenwonen met een of meer andere personen, inclusief kinderen, maar geen bewoners van een instelling.
- Verweduwd en alleenwonend: personen van wie de partner overleden is en die niet samenwonen zoals hierboven omschreven.
- Anders alleenwonend: personen die niet samenwonen en niet verweduwd zijn, zoals hierboven omschreven.

Deze indeling kozen we omdat de kansen op kwetsbaarheid duidelijk verschilden voor deze drie groepen in de eerdere studie. Bewoners in instellingen kunnen overigens tot elke categorie behoren. Let op dat een getrouwd persoon in een instelling met een (nog) thuiswonende partner behoort tot de categorie 'anders alleenwonend'.

Zoals gezegd hangt kwetsbaarheid bij ouderen sterk samen met de leefvorm. Het aantal kwetsbare ouderen zal in de toekomst veranderen, maar ook de leefvormen van ouderen zullen veranderen. Het doel van deze notitie is kort en bondig een cijfermatig inzicht te geven in de toename van de groep kwetsbare ouderen naar leefvorm. We geven antwoord op de volgende vragen:

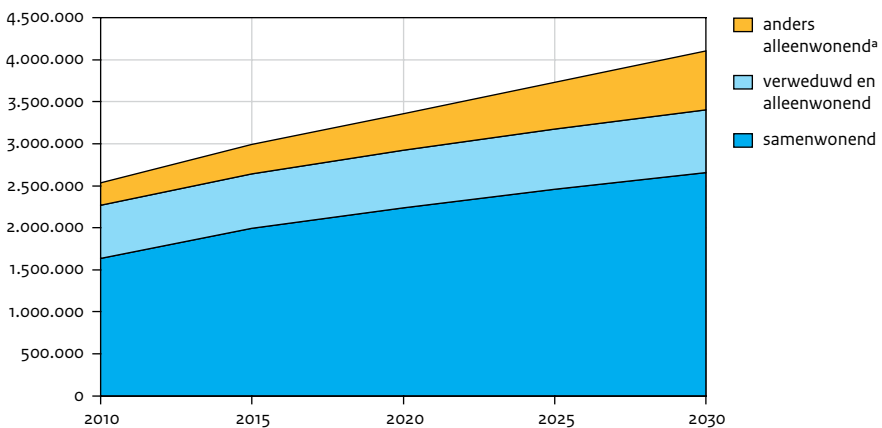
1. Zullen ouderen vaker alleen- dan samenwonen in de komende twintig jaar?
2. Hoe zal de groep kwetsbare alleenwonende ouderen toenemen in deze periode?

Demografische ontwikkelingen

Het aantal 65-plussers zal toenemen van ca. 2,5 miljoen tot 4 miljoen personen in 2030. Zowel het aantal samenwonenden als het aantal alleenwonenden zal in deze periode stijgen, zo laat figuur 1 zien. Het aantal samenwonenden zal toenemen van ca. 1,6 miljoen tot 2,6 miljoen personen en het aantal alleenwonenden van ca. 900.000 tot 1,4 miljoen personen.

Figuur 1

De bevolking van 65 jaar en ouder naar huishoudenvorm, 2010-2030 (in absolute aantallen)

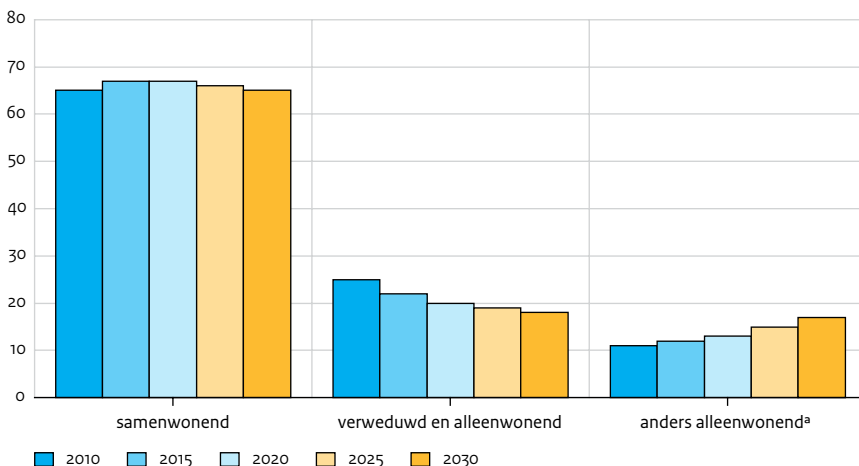
a Gescheiden alleen, alleen na samenwonen of altijd ongehuwd alleen.

Bron: SCP bevolkingsmodel

De samenstelling van de oudere bevolking zal bovendien veranderen in de komende twee decennia. De meest opvallende verandering is dat het aandeel verweduwden zal dalen en het aandeel andere alleenwonenden zal stijgen (figuur 2). Het aandeel samenwonenden blijft overigens ongeveer gelijk in deze periode.

Figuur 2

De bevolking van 65 jaar en ouder naar huishoudenvorm, 2010-2030 (in procenten)

a Gescheiden alleen, alleen na samenwonen of altijd ongehuwd alleen.

Bron: scp bevolkingsmodel

Kwetsbare alleenwonende ouderen

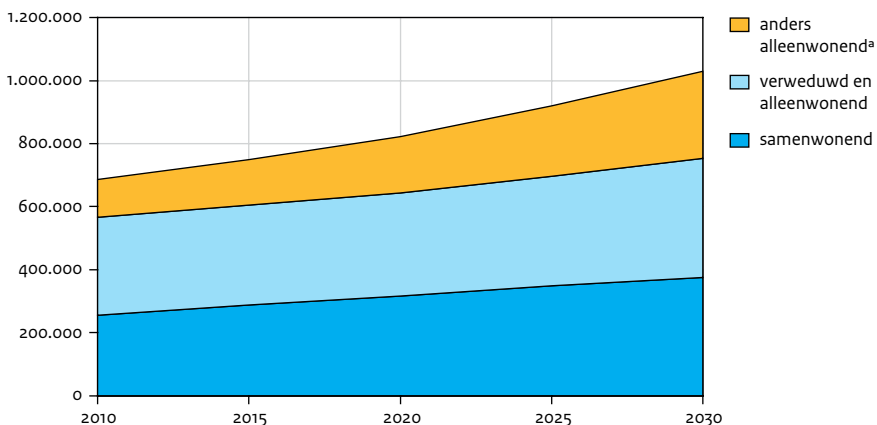
De geschetste verandering in de samenstelling van de oudere bevolking heeft gevolgen voor het aantal kwetsbare ouderen in de toekomst. Alleenwonenden zijn namelijk vaker kwetsbaar. Zij lopen grotere gezondheidsrisico's dan samenwonenden.

In 2010 was ongeveer een kwart (27%) van de 65-plussers kwetsbaar. De percentages kwetsbare ouderen verschilden echter sterk per leefvorm. Zo was naar schatting 40-50% van de alleenwonende 65-plussers kwetsbaar. Van de samenwonenden was daarentegen slechts 15% kwetsbaar.

Welke gevolgen heeft dit voor de toekomst? In het rapport *Kwetsbare ouderen* raamden we dat het aantal kwetsbare 65-plussers zal stijgen van bijna 700.000 in 2010 tot meer dan 1 miljoen in 2030. Nu we specifieker naar de leefvorm van de kwetsbare ouderen kijken, zien we dat deze toename van 300.000 kwetsbare ouderen voor twee derde bestaat uit kwetsbare alleenwonenden (figuur 3).

Figuur 3

Ontwikkeling van de groep kwetsbare ouderen (65+) naar huishoudenvorm, 2010-2030 (in absolute aantallen)

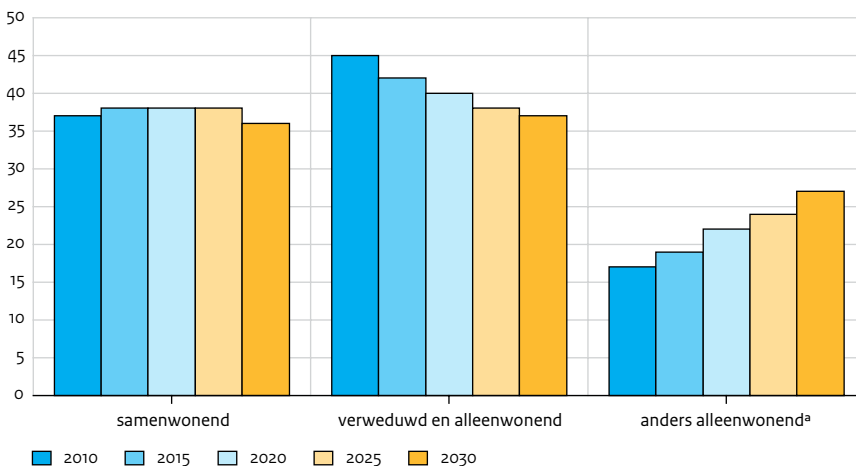
a Gescheiden alleen, alleen na samenwonen of altijd ongehuwd alleen.

Bron: scp bevolkingsmodel

Hoe gaat de groep van kwetsbare alleenwonenden zich ontwikkelen in de komende twintig jaar? De ontwikkelingen van relatief minder verweduwden, meer anders alleenwonenden en het vaker voorkomen van kwetsbaarheid onder alleenwonenden dan onder samenwonenden laat een nieuw beeld van de toekomst zien (figuur 4). De verweduwdde alleenwonenden vormen nu de grootste groep onder de kwetsbare ouderen, maar hun aandeel zal dalen. Het aandeel van de nu nog kleine groep van anders alleenwonenden onder kwetsbare ouderen zal echter gaan stijgen in de komende decennia. Het aandeel samenwonenden onder kwetsbare ouderen zal ongeveer gelijk blijven.

Figuur 4

Ontwikkeling van de groep kwetsbare ouderen (65+) naar huishoudenvorm, 2010-2030 (in procenten)

a Gescheiden alleen, alleen na samenwonen of altijd ongehuwd alleen.

Bron: scp bevolkingsmodel

Slotbeschouwing

Alleenwonende ouderen zijn een belangrijke doelgroep van beleid. Zij zijn vaker kwetsbaar dan samenwonenden. Deze bevinding sluit aan bij eerder onderzoek waaruit bleek dat alleenwonenden een lagere levensverwachting hebben, zich minder gezond voelen en vaker lichamelijke beperkingen hebben. Uit de meting van kwetsbaarheid blijkt dat alleenwonenden vaker meervoudige en complexe problematiek hebben. Lichamelijke en psychosociale problemen stapelen zich op met een groot risico op opname in een instelling of overlijden binnen drie jaar.

Nu was al bekend dat verweduwden een kwetsbare groep vormen onder de ouderen. Uit deze ramingen blijkt nu echter dat het aandeel verweduwden in de groep kwetsbare ouderen in de komende decennia zal afnemen. Tegelijkertijd komt een nieuwe groep in beeld: de alleenwonende 65-plussers die gescheiden zijn of nooit getrouwd zijn geweest. Hun aandeel in de groep kwetsbare ouderen zal de komende decennia toenemen. Zij zijn dus een belangrijke groep om in de gaten te houden voor hulpverleners en beleidsmakers, want hun blik is toch vooral op de verweduwden gericht. Tot slot dienen ook de kwetsbare samenwonenden niet vergeten te worden. Hoewel samenwonen een beschermende werking tegen kwetsbaarheid lijkt te hebben, woont nog altijd vier van de tien kwetsbare ouderen samen.

Noot

- 1 In deze notitie hanteren we dezelfde benadering, definities en meetinstrumenten als in de eerdere studie. Voor een precieze verantwoording verwijzen we naar de SCP-publicatie *Kwetsbare ouderen* (Van Campen 2011, zie de hoofdstukken 4 en 5 en de bijbehorende bijlagen).

Literatuur

C. van Campen (red.) (2011). *Kwetsbare ouderen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.